

Putinovi brigádnicí

Vplyv ruskej propagandy na Slovensku už nemožno ignorovať, sme v hybridnej vojne

Dlhé roky sa venuje občianskemu aktivizmu a najnovšie zostavil zoznam viac ako štyridsiatich českých a slovenských internetových stránok, ktoré šíria ruskú propagandu, nenávisť voči Západu a homofóbiu. Ich autori sú často anonymní, texty bývajú len prekladom z ruských zdrojov a kombinujú čiastočné pravdy s priamymi klamstvami. Ich cieľom je diskreditovať Západ a velebiť Rusko. Aktivistu, stredoškolský učiteľ a mestský poslanec v Považskej Bystrici **JURAJ SMATANA** (48) tvrdí, že ide o prvú fázu hybridnej asymetrickej vojny, ktorú rozpútalo Rusko proti Západu. Zhovárala sa s ním **EVA MIHOČKOVÁ**.

Britský denník Daily Mail priniesol výpoveď bývalého zamestnanca firmy v Petrohrade, zamestnávajúcej profesionálnych internetových trolov, ktorí zhruba za 750 eur mesačne píšú viac ako 130 proruských komentárov denne pod rôzne články v zahraničných médiách. Je to pravda alebo konšpirácia?

Myslím, že je to pravda. Túto istú informáciu priniesol už pred viac ako rokom britský denník The Guardian. Jeho redaktori nemali síce priamo výpoveď takéhoto zamestnanca trola, ale mali výsledky podrobného skúmania internetu. Vyhodnocovali, odkiaľ prichádzajú diskusné príspevky pod článkami, akú majú IP adresu, frekvenciu a obsah. Výsledok bol ten istý - autori sedeli v Rusku a kopírovali niekoľko myšlienkových schém stále dokola. Tie isté príspevky sa vyskytovali na viacerých serveroch súčasne.

Je to dôkaz, že ide o koordinovanú a platenú aktivitu Kremľa?

Ak ste niekedy diskutovali na internete, tak ste asi nemali potrebu vychrlíť sto komentárov denne

Juraj Smatana: Keď diktátor z Kremľa tvrdí, že jeho panovanie nám má byť príkladom, tak nemôžem súhlasiť.

na rôznych serveroch pod rôznymi identitami a s rovnakým obsahom. To sa dokázateľne deje. Nevie si predstaviť nezávislého nadšenca, ktorý by si dal takúto prácu.

Na svete žijú rôzni grafomani, nie?

Nedá sa to vylúčiť, ale naozaj mi to pripadá ako veľmi málo pravdepodobné, aj vzhľadom na objemy, v akých sa to deje. Napokon, využívanie platených internetových trolov nevymyslel Kremľ. Veď aj na Slovensku sme pred minulými voľbami videli, čo dokáže armáda brigádnikov zo Súmračnej (sídlo strany Smer - poznámka redakcie). Pomerne dôkladne to zdokumentovali blogeri Radovan Bránik, Lukáš Onderčanin, Filip Struhárik a Lucia Vitteková. Odhalili, že mnoho blogov a komentárov pod článkami písali najatí trolovia pod fiktívnymi

identitami. Ich cieľom bolo valcovať diskusiu svojimi názormi.

Trolovia sú teda bežná súčasť politickej reality?

Áno, často sa využívajú aj na Západe, ale nikdy nie v takom masovom meradle, ako to vidíme dnes zo strany ruskej propagandy. Novinka je aj to, že dnešní trolovia nepišú v prospech konkrétnej politickej strany, ale priamo pre vládnú politiku Kremľa. Nenájdete jednotných proeurópskych alebo proamerických trolov, ktorí by zahlcovali diskusie a prevádzkovali desiatky internetových stránok, kde by hromadne hádzali špinu na Rusko a nevideli ani krivý vlas na Západe. To ide len z Ruska. Je to prvá fáza hybridnej asymetrickej vojny, ktorej cieľom je oslabiť naše väzby na Západ.

Nositelia proruských názorov sa bránia, že len prezentujú alternatívne videnie sveta, ktoré sa nedostane do mainstreamových médií - tie sú podľa nich v rukách západnej propagandy. Dá sa na to tak pozeráť?

To je ich dlhodobá snaha zaujať pozíciu akejsi alternatívy. Chcú sa dostať do pozície, že by mali byť rešpektovaná názorová opozícia a keď sa niekde diskutuje o ruskej politike a propagande, tak by tam mali automaticky sedieť ako druhá strana. To je však veľmi falošný obraz reality. So všetkou vážnosťou tvrdím, že oni nie sú alternatíva.

Prečo?

Pretože sú vo svojej práci nepoctiví, prekrúcajú realitu a selektujú fakty tak, ako sa im to hodí. Keby im skutočne úprimne išlo o nápra-

vu pomerov na Slovensku, tak by ich zaujímali aj iné veci ako len demoinizovanie Západu a vychvaľovanie Ruska. Napríklad Kaliňákov návrh na novelu zákona o Slovenskej informačnej službe, ktorá mala umožniť tajným prelomiť každú zašifrovanú komunikáciu a každé heslo na počítači či smartfóne. Tieto weby si to ani nevšimli a pritom píšú stovky článkov o Edwardovi Snowdenovi, ktorý zverejnil, ako Ameri-

teľom je slepá škrvna voči Rusku. To znamená, že nech už sa zamerajú na akýkoľvek jav v spoločnosti - zneužívanie moci, tajných služieb, konšpirácie o očkovani - , tak všetky články sa týkajú Západu a USA. Nájdete tam tisíce článkov o špekuláciách, že Američania zhodili Dvojičky sami. Ale nenájdete u nich ani zmienku o tom, že v roku 1999, za vlády Putina, ruská tajná služba FSB rozmiest-

tota, že to robí Rusko, ich necháva ľahostajnými.

Prečo majú tieto stránky tak často aj homofóbny obsah?

Korene vidím v prejave Vladimira Putina z roku 2013 na stretnutí Valdajského klubu, ktorý združuje priateľov Ruska. U nás je jeho najznámejším členom Ján Čarnogurský. Vtedy Putin načrtnol svoj obraz sveta, kde všetok rozvrat a skaza

aliám. Je to ťažko skúšaná krajina a keď diktátor z Kremľa tvrdí, že jeho spôsob panovania nám má byť príkladom, tak s tým nemôžem súhlasiť.

Je to o tom, že Putin si uvedomuje, že okrem zbrojenia nedokáže Západ v ničom predstihnúť, tak sa ho snaží aspoň morálne zdiskreditovať?

Zhruba do roku 2005 sa Rusko a Putin snažili stať súčasťou Západu, ale neúspešne. Pochopili, že ekonomicky mu nedokážu konkurovať. Tak došlo v politike Kremľa k zlomu. Čiastočne to bola aj vina západných „expertov“, ktorí im tam prišli radiť s reformami, ale sami boli zvyknutí len tunelovať a kradnúť, veď to poznáme aj od nás. Putin si uvedomil, že súčasťou Západu sa nestane, ale Západ môže zničiť jeho štýl vládnutia. Všimol si, že najmä na Ukrajine sa šíria západné liberálne hodnoty, ktoré hlásajú, že politikov môžeme po štyroch rokoch vymeniť, že médiá by mali byť mimo štátnej moci a oligarchovia by mali tiež dostať jasné pravidlá. A tak stavil na mentalitu postsovietskeho frustrovaného človeka, ktorý je stále sklamaný z vývoja po páde komunizmu, skombinoval to s tradičným byzantským pravoslávím, nacionalizmom a vytvorením vonkajšieho obrazu nepriateľa v podobe Západu. Správne pochopil, že to ho najlepšie udrží pri moci. Aj preto si myslím, že tu treba hľadať korene jeho agresie na Ukrajine. Dobré si spočítal, že keď na Ukrajine uspeje európske smerovanie, oslabia korupciu a oligarchov a krajina sa začne daríť, tak do roka má Majdan aj na Červenom námestí. To musel zastaviť za každú cenu.

Existuje nejaký dôkaz, že proruské weby a trolovia na Slovensku sú koordinovaní alebo financovaní z Moskvy?

Taký dôkaz nebudeme mať, ak ho neposkytne priamo niekto z ich prostredia. Ja som ani nikdy netvrdil, že celá táto sieť je koordinovaná a platená z Moskvy. Oni len vedome alebo nevedome šíria ruskú propagandu.

Čo tých ľudí spája, ak nie sú koordinovaní?

Majú spoločné témy, navzájom si lajkujú články a oslovujú to- ▶

Foto: TASR

Kremľské nitky: Mnoho webov na Slovensku šíri ruskú propagandu, ale neexistuje dôkaz, že ich financuje Moskva.

Juraj Smatana:

„Ak pracujete s faktmi, nenájdete ani jedinú oblasť spoločenského života, kde by pre nás Rusko mohlo byť príkladom.“

ká bezpečnostná agentúra (NSA) odpočúvala celý svet. A pritom to, čo predkladal Kaliňák, je možno desaťnásobok toho, čo si mohla dovoliť NSA.

Vy ste takýchto konšpirátorských webov v Česku a na Slovensku napočítali 42. Na aké témy sa sústreďujú?

Dnes ich už je viac, asi 46, stále pribúdajú. Ich spoločným menova-

ňovala výbušniny v ruských obytných domoch. A pritom je to policajne dokázaná vec a páchatelia boli v meste Riazan' prichytení pri čine. Ruská tajná služba takto chcela vyvolať pobúrenie verejnosti z výbuchov, ktoré by mohli pripísať čečenským teroristom, čo aj poslúžilo ako zámienka na vojnu. Tieto weby sú skrátka posadnuté možnosťou, že Západ by sa mohol dopúšťať niečoho zlého, ale is-

prichádzajú z prehnitého Západu, ktorý sa odklonil od svojich kresťanských hodnôt, podporuje homosexualitu a podobne. Tomu vraj môže čeliť jedine Rusko ako obhajca tradičných hodnôt, rodiny a čistoty. Keď som to čítal, tak som sa smial, pretože som aj učiteľ geografie a s podobnými štatistikami pracujem bežne. Môžem vám povedať, že v Rusku je taká vysoká miera potratov, aká u nás nikdy nebola. To isté platí o všetkých ostatných merateľných ukazovateľoch - rozvodov, kriminalita, úmrtnosť, alkoholizmus, životná úroveň, kvalita demokracie... Skrátka, ak pracujete s faktmi, nenájdete ani jedinú oblasť spoločenského života, kde by pre nás Rusko mohlo byť príkladom. Zdôrazňujem, že ja mám Rusov a Rusko veľmi rád, čítam po rusky a rozumiem ich re-

ho istého čitateľa. Český mediálny výskumník Josef Šlerka z Karlovej univerzity si dal tú prácu a vyhodnotil preposielanie textov, lajkovanie článkov a komentovanie na týchto weboch. Zistil, že je to uzavretá komunita ľudí, či už hovoríme o časopise Zem a vek, stránke Slobodný vysielateľ, portáli Hlavné správy alebo o iných. Sleduje ich asi 15 až 20 percent čitateľov internetových správ. Medzi sebou si posielajú ten istý obsah, často na sociálnych sieťach, ale keby prichádzal iba z jedného zdroja, nebolo by to také dôveryhodné. Keď sú stránok desiatky, hneď to vytvára zdanie plurality a relevantnosti.

Aký je spôsob ich práce?

Kombinujú pravdu, polopravdu a priame lži. Vefa ľudí si myslí, že to robia aj mainstreamové médiá, že keď urobia v spravodajstve chybu alebo skreslia niečí výrok, hneď je to účelová lož. Ale tam ide často len o ľudskú chybu, neznalosť, občas o nadržovanie. Nie je to systém práce. Proputinovské weby však štandardne pracujú s dezinformáciami, čo sú účelovo vyrobené klamstvá, ktoré sú síce založené na čiastkových pravdách, ale zvyšok je dotvorený. Takto som analyzoval rozšírenie jednej úplne vymyslenej správy s názvom Dvojhlavý orol asi pred pol druha rokom. Ruská centrálna banka vraj vyhlásila prechod rubľa na zlatý štandard, takže za ropu a plyn sa bude platiť už len zlatými rubľami. To zákonite spôsobí pád dolára. Dnes, keď vidíme, že rubľ sa prepadol skoro o polovicu svojej hodnoty, sa nám to zdá smiešne, ale v tom čase to úplne vážne šírili stovky ľudí a zaznelo to aj v českom verejnoprávnom rozhlasu. Zisťoval som, ako sa to mohlo stať. Problém je v tom, že keď zadáte do vyhľadávачa slová „projekt dvojhlavý orol“, vyhodí vám desiatky odkazov, takže sa zdá, že je to pravda, ale v skutočnosti sú to všetko spriaznené konšpirátorské weby. Redaktorka Českého rozhlasu skrátka podcenila overovanie informácií z dôveryhodných zdrojov.

Aký filter si má človek nastaviť v hlave, aby sa nestal obeťou takýchto stránok?

Predovšetkým by sa mal vymaniť z fenoménu takzvaného digitálneho

požiaru. To znamená, že by nemal bezhlavo šíriť ďalej články, pri ktorých si len za pár sekúnd preletel titulok a pár prvých riadkov. Takto totiž väčšina ľudí číta texty na internete. Ak ich zaujmú, majú výbušný obsah alebo sú v súlade s ich svetonázorom, tak ich bez rozmyšľania lajknú a ďalej šíria na sociálnych sieťach. Pritom ak by text dočítali a zamysleli sa nad ním, možno by prišli na to, že je to úplná hlúposť.

Nie je určujúce to, ako autor pracuje so zdrojmi a s faktmi a či je vôbec podpísaný?

Určite áno. Ale najprv sa treba zbaviť toho nutkania rýchlo článok šíriť ďalej. Človek má zodpovednosť za to, čo šíri po internete. V druhom slede by si človek mal uvedomiť vlastný i štátny záujem. Možno to znie čudne, ale ide len o to, aby si človek položil otázku - prečo by som mal venovať svoj čas informáciám o tom, čo strašné údajne zasa Američania vykonali na druhom konci sveta? Mali by sme sa sústrediť na veci, ktoré sú pre nás naozaj dôležité a nenechať sa unášať článkami, ktoré chcú vyvolať nenávisť.

Nie sú pre človeka takéto informácie dôležité, ak sa snaží zorientovať v tom, komu má dôverovať, keď sme svedkami konfliktu medzi Východom a Západom?

Veľmoci nie sú na to, aby sme im dôverovali. Ony jednoducho sú. Pravidelne si všimam, že bežní ľudia sa stavajú do pozície rozhodcu medzi veľmocami. Chcú určiť, kto je väčší gauner. Potom to vyzerať tak, ako keď sa malí chlapi hádajú, či sú lepšie ruské, alebo americké rakety. Takáto debata je absolútne neplodná a k ničomu nevedie.

Takže dospejeme k tomu, že každá veľmoc má svoje záujmy, dobré aj zlé činy?

To je práve jeden zo žiaducich cieľov propagandy - aby ste neverili nikomu a zostali pasívni. Je to nový prvok, ktorý je pravdepodobne z hlavy Putinovho poradcu pre médiá Vladislava Surkova. Kedysi počas studenej vojny mali autori propagandy cieľ, aby im ľudia verili a získali si ich dôveru. Dnes je cieľom, aby nikto neveril nikomu, aby sa úplne roztrieštala dôvera ľudí v ich demokratické inštitúcie. V našom stredo európskom priestoro-

re chrlia stovky účelovo vymyslených článkov s cieľom zdiskreditovať Západ ako taký. Vidno na nich, že je to len hrubý preklad z ruštiny. Napríklad keď nedávno spadlo lietadlo Germanwings vo francúzskych Alpách. Portál Hlavné správy, ktorý má síce napohľad seriózne dizajn aj názov, ale nachádzam tam najviac proruských dezinformácií, zverejnil šokujúcu správu. Pilot toho lietadla bol vraj homosexuál a v počítači mu policajti našli gayporno. To je nezmysel, ktorý sa neopiera o žiadny oficiálny zdroj. V texte sa tiež dočítate, že kapitán lietadla sa dobýjal do kokpitu „požiarnym toporom“. Slovák asi zostane zarazený, pretože také slovo nepozná, ale v ruštine slovo topor znamená seker. To je dosť silná indícia, že celý článok bol len preložený z ruského originálu.

Podľa prieskumu SAV na Slovensku nenarastá počet rusofilov, ale klesajú sympatie k Západu. Znamená to, že ruská propaganda je úspešná?

Oslabovať dôveru voči Západu je presne cieľ všetkých týchto internetových stránok, takže sa im celkom darí. Získavať podporu pre Rusko sa veľmi ani nesnažia, pretože im je jasné, že v tomto smere nám nemajú veľmi čo ponúknuť. Takže áno, vplyv putinovskej propagandy je taký, že ho už nemôžeme ignorovať.

Nie je príliš jednoduché povedať, že dôvera v západné inštitúcie klesá pre ruskú propagandu a nie pre naše vlastné chyby?

Prvoradá príčinou je, samozrejme, zlé fungovanie západných inštitúcií. Ak by sme mali férové, vyvážené a poctivé médiá, tak by ich asi nikto nemohol nálepkovať, že sú „presstitúti“ a manipulátori. Propaganda vždy triafa na zlyhanie demokracie a šikovne ich využíva. Rozdiel je však v tom, že občianski aktivisti tiež upozorňujú na chyby systému, ale snažia sa ho zlepšiť, ponúkajú alternatívu. Konšpirátori a propagandisti neponúkajú nič, snažia sa len rozbiť našu dôveru vo vlastný systém. Spýtajte sa ich, čo by sme teda mali urobiť, ak vystúpime z NATO a EÚ. Vstúpil do Putinovej Eurázijskej únie?

Povedali by vám, že sú pacifisti a želajú si mier. Neveríte im?

To si želim aj ja a každý normálny človek. Ale sme v situácii, keď Rusko vedie nevyhlásenú vojnu voči Ukrajine a anektovalo Krym. Pred tým sa nedajú zatvárať oči a hrať sa na pacifistu. V dejinách nenájdete príklad, aby odbojové dobrovoľnícke jednotky dokázali rok čeliť regulárnej armáde bez masívnej vojenskej podpory zo zahraničia. Presne to sa teraz deje na východnej Ukrajine.

Napokon, Putin už otvorene priznal, že na Krym vyslal vojakov a jeho anexiu plánoval od začiatku.

Isteže, aj keď mnohí už asi zabudli, ako vehementne to len nedávno popieral. Možno, keď sa mu podarí dosiahnuť svoj cieľ aj na východnej Ukrajine a vzniknú tam autonómne republiky, tak sa znova dočkáme prekvapivého priznania. Veď napokon, niektorí to už urobili, napríklad Rus a vodca rebelov v Slaviansku a Donecku Girkin - Strelkov. Tvrdí, že chceme byť pacifisti v situácii, keď už vypukla vojna, nie je mierový postoj, ale navíta alebo rovno hlúposť. Mali by sme si priznať realitu a rozumne sa k nej postaviť. Myslite si, že ak Slovensko vystúpi z NATO, tak nám to zabezpečí mier?

Títo ľudia veria, že mimo NATO by sme sa aspoň nemohli stať terčom útokov v prípade globálnej vojny.

Ale to je presne naopak. Krajina, ktorá nemá silných spojencov, sa oveľa ľahšie stane obeťou cudzích agresorov. Litva, Lotyšsko a Estónsko sa nesmierne naliehavo pýtali do NATO hneď v deväťdesiatych rokoch a dobre vedeli prečo.

Mýli sa 60 percent ľudí na Slovensku, ktorí v prieskume SAV uviedli, že v súvislosti s ukrajinskou krízou si želajú vyváženú pozíciu medzi Ruskom a Západom?

Nenazval by som to omyl, je to ich momentálny pocit. Je prirodzené, že bežný človek, ktorý sa nezaobrá bezpečnostnou politikou, sa najčastejšie prikloní k nestrannému postoj. Vidí, že niekde sa niekto bije, a on chce byť predovšetkým mimo toho konfliktu. Bohužiaľ, tváriť sa, že agresia neexistuje a odmietajú pomenovať útočníka nie je rozumné a mohlo by nás to dobehnúť. ■